

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 17. oktobra 1883.

Obseg: Pripravljajmo svoja zemljišča uže v jeseni za prihodnjo pomladansko ali jaro setev! — Vojska pijančevanju! (Konec.) — Novi gospodarski stroji. (Dalje.) — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Podoba (povest). (Dalje.) — Zakon, s katerim se prenarejajo nekatera določila volilnega reda za deželni zbor vojvodine kranjske. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Pripravljajmo svoja zemljišča uže v jeseni za prihodnjo pomladansko ali jaro setev!**

Pregovor pravi: „Kar danes lahko storiš, ne odlašaj na jutri.“ Ta rék more se pa gledé naprednega poljedelstva tudi tako-le glasiti: „Kar lahko uže letošnjo jesen storiš, ne odlašaj na prihodnjo pomlad.“ — Od danes do jutri preteče le nekoliko ur časa; a od ene jeseni do bližnje pomladi preteče pa celo zimsko četrletje. Kolik razloček je med obema navedenima rekoma!

V današnjih denarno-kritičnih časih treba je vsem stanovom, tako tudi kmetovalcu-poljedelcu, na vse strani resno premišljovati, kako si svoj gmotni položaj dobro, pošteno in stalno izboljšati, ter svojemu trudu in prizadevanju primernih dohodkov zagotoviti. Vsak skušeni poljedelec v mili domovini je iz lastne skušnje prepričan, da mu njegov velikanski trud pri obdelovanju polja dostikrat tudi pri dobro milih in ugodnih klimatičnih razmerah ne donaja onega dobička, katerega z vso gotovostjo pričakuje in kakoršni bi za svojo lastno in njemu v skrb izročenih eksistenco na vse strani za eno celo leto le deloma zadostoval. Vzrok temu iskati je pred vsem in v prvi vrsti edino le v tem, da se truda-polno poljsko delo in opravilo vselej o pravem času ne izvaja, ter navadno tudi le bolj površno (sicer ne ravno povsod) opravlja.

Na dobro zrahljani, čisti, snažni in prezračeni postelji se trudni človek dobro odpočije in za novo težavno delo okrepeča; na trdem, umazanem in zaduhlem ležišču se trudni udje ne le nič ne odpočijejo, nego se temveč še bolj utrudijo, in človek še celó v takem položaju lahko (in to tudi pogostoma) nevarno oboli. Nekaj enacega velja tudi o poljskih pridelkih, sosebnost o jarih žitnih vrstah. Ako se za jaro setev pomladi le plitvo in površno zemlja orje, ne more se v tako prirejenu njivo žito dobro vkoreniniti; tako prirejena in slabo obdelana zemlja izsuši se tudi uže ob vsaki tudi le srednji suši popolnem, kar ima na obilno in bogato žetev najslabeje in vničevalne nasledke. Vsak poljedelec želi pa gotovo, da bi mu njegovo prizadevanje, delo, trud in grenjki pot kolikor možno veliko plačila dajalo in obilnih ter dobrih sadežev rodilo. In ravno pri ob-

delovanju njiv in polja se v povedanem obziru še skoraj splošno po naši mili domovini prav kardinalne napake in zeló pogubonosne razvajenosti nahajajo, kakoršne naj bi se brez odloga in skoraj popolnem za enkrat in za vselej odpravile.

Med našimi marljivimi poljedelci je še splošna, a zeló slaba podedovana navada, da za jaro (pomladansko) setev dotične njive in polja pomladi ravno pred setvijo gnojé in orjejo; oranje izvršuje se navadno s starim domačim lesenim oralom ali plugom, in to le prav plitvo in površno. Komu ni znano, kako trda so dostikrat strnišča — sosebnost na stlačeni ilovnati zemlji — pomladanski čas za orati! Tu stari domači, navadno leseni plug, nikakor več ne zadostuje, ker se ž njim špehata in težka zemlja nikakor globoko preorati in dobro preahljati ne more in ne dá. Marsikdo si domišlja, da je svoje njive dobro obdelal, ako je taiste sè slabim lesenim plugom le privršno nekoliko razpraskal, v to razpraskano prst žitno seme posejal, katero je potem še nekoliko z brano zavlekel. Čudo pri takem obdelovanju zemlje ni prav nobeno, ako potem škodljivi plevel njivo tako preraste, da se skoraj ne pozná, kake vrste žito bilo je na-njo posejano. S takim delom poljedelec le sebi in Bogu dragi čas krade, ter svoje posestvo v pogubonosno brezdno tira.

Da se more prvo in poglobitno poljsko delo „oranje“ dobro, temeljito in globoko ter racionalno izvršiti, skrbeti je poljedelcu pred vsem za dobra, krepka in praktična železna orala, kakoršna se tu in tam po domovini pri naprednih kmetovalcih uže sedaj nahajajo. S praktičnim oralom dá se vsakovrstna zemlja (izvzemši preveč kamnito) dobro in globoko preoravati. Njive za jaro setev odločene naj bi se ne pomladi ravno pred setvijo, nego temveč uže v prejšnji jeseni — pred zimo — globoko in dobro preoravale. Prislovica veli: „Pred zimo orano, na pol pognojeno“. To pravilo poznali so tudi uže naši stari pradedje, kateri so ga pa v svojo korist ravno tako malo dejansko uporabljevali, kakor ga tudi mi v sedanjem naprednem času v lastno škodo lahkomišljeno in splošno preziramo. Oglejmo si danes jedro tega prevažnega poljedelskega pravila nekoliko natančneje, da ga vendar enkrat v prid splošnega napredka tudi dejansko rabiti pričnemo in to kolikor preje, toliko bolje. (Konec prih.)

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 24. oktobra 1883.

Obseg: Namerovana ustanovitev poljedelske šole na Dolenjskem in gozdarstvo. — Pripravljajmo svoja zemljišča uže v jeseni za prihodnjo pomladansko ali jaro setev! (Konec.) — Okrajne ceste na Kranjskem, kako naj bi se vzdržavale vprihodnje. (Dalje.) — Novi gospodarski stroji. (Konec.) — Izpis iz zapisnika 60. odborove seje 3. okt. 1883. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Zakon, s katerim se prenarejajo nekatera določila volilnega reda za deželni zbor vojvodine kranjske. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Namerovana ustanovitev poljedelske šole na Dolenjskem in gozdarstvo.**

V 7. seji deželnega zbora kranjskega utemeljil je gospod prof. Šuklje svoj samostalen predlog glede naprave poljedelske, oziroma vinorejske šole na Dolenjskem. Govor gospoda poslanca sukal se je okoli vino-reje, sadjereje itd., le o gozdarstvu nismo ničesa čuli.

Kdor vé, da je na Kranjskem ogromno Krasa, kateri se bode moral pogozditi, da je kranjska dežela zeló gorata in bila večinoma z gozdi zaraščena, da so se pa v novejšem času gozdi silno posekali, da so vsled tega uže povodnji nastale in se je bati, da še nastanejo, da imamo gozdno postavo, za katere izpeljavo so le štirje gozdni tehniki oziroma štirje gozdni pazniki odgovorni; da hoče pa visoko ministerstvo v to svrhu še enega gozdnega tehnika in 6 gozdnih paznikov nastaviti, mogel bi bil gospod govornik tudi to omeniti in nadaljevati:

Z ozirom na to in ker nam skoro ni znano, od kod slavna vlada gozdno osobje jemlje in je li svoji nalogi v slovenski deželi kos, skrbeti se mora tudi za to, da se bode v bodoči poljedelski šoli gozdarstvo, oziroma gozdno varstvo in gozdoreja podučevala.

Znano je, djal bi govornik, da večina učencev, ki izstopijo iz vinorejskih šol, nima svojih posestev, si mora toraj služeb iskati, katerih pa, ker je enostransko izobražena, ne more lahko dobiti.

Ako ustanovimo poljedelsko šolo, v kateri bi se najbolj potrebni kmetijski in gozdarski predmeti podučevali, mogoče bi bilo takim učencem, ki nimajo svojih zemljišč, službe pri graščinah ali vladi dobiti.

Znano je, da je dolžnost gozdnega osobja pri obhodih ljudstvo podučevati, posebno v kmetijstvu in gozdarstvu, je li nastavljeno enako osobje za to sposobno, ni verjetno, ker se poljedelstva ni v šoli učilo. Slavni vladi sami mora na tem veliko ležeče biti, da se ustanovi poljedelska šola, v kateri bi se tudi gozdarski predmeti podučevali, toraj vladi večči gozdarji izrejali.

Oprt na navedeno tedaj mislim, da se napravi poljedelska šola, v kateri naj bi se najpotrebni kmetijski in gozdarski predmeti podučevali.

Pripravljajmo svoja zemljišča uže v jeseni za prihodnjo pomladansko ali jaro setev!

(Konec.)

Verjemite mi, premili domači poljedelci, da — ako enkrat poskusite svoje za pomladansko setev namenjene njive uže prejšnje leto pred zimo gnojiti in preoravati, da tega potem, ko se bode o dobrem vspehu sami prepričali, nikoli in nikdar več opustili ne bode.

V jeseni, ko so enkrat vsa druga kmetijska opravila do dobrega poobdelana, ostaja po okoliščinah poljedelcu še vedno toliko časa (sosebno ako je jesen mila in ugodna), da more svoje za jaro setev namenjene njive uže ob tem času dobro preorati in potrebno pognojiti. Ravno nasprotno godi se pa v tem obziru pogostoma pomladanski čas; neugodno vreme zadržuje pravilno obdelovanje polja, jara setev zavleče se na pozni čas, če se pa v lužo in v blato jarino (in sploh drugo) seje, pravi prislovica, da ni kaj žeti, a še manj pa mlatiti. Poglavitno dobro predzimskega oranja za pomladansko setev obstoji pa v tem, da, ako tudi ne ravno ob suhem vremenu izvršeno, zmrzlin, zrak, vlaga in svitloba debele, trde in špehate brazde izredno dobro zrahlja ter v taki preorani zemlji mineralni gnoj, brez kojega prave rasti in koristnega pridelka pričakovati ne moremo, kemično razkroji ter na ta način ob enem to neobhodno potrebno gnojilo v zemlji tudi izdatno pomnoži. Pod vplivom navedenih naravnih učinkov se ob zimskem času zemlja tako rekoč v pravo prhalico zrahlja in tem načinom za pomladansko (jaro) setev izredno dobra in kaj sposobna postane. To velja pa osobito še o težkih ilovnatih tléh, kakoršna se pomladi tudi pri najugodnejšem vremenu z najboljšim orodjem in največim trudom za jaro setev tako temeljito, dobro in ugodno prirediti in pripraviti ne morejo.

Zmrzlin, oziroma srež pa to prevažno opravilo sam ob sebi ob zimskem času brez kmetovalčevega truda na preoranih tleh pošteno izvrši ter poleg tega tudi še pod vplivom svitlobe, vlage in zraka zemljo v fizikalnem obziru izdatno in izredno zboljša. Zopet mi pride na misel neka stara in znana kmetijska prislovica, ki veli: „Za težka ilovnata tla (zemljo) je zmrzlin najboljši kmetovalec“, to je, da ta zemljo pred zimo glo-

boko preorano za jaro setev najbolj zrahlja in pripravno stori.

Z globokim oranjem, katero mora se praviloma edino le pred zimo izvrševati, dovede se na zemeljno površje več ali manj tako zvane „mrtve prsti“, katera se pod znanimi prirodnimi zakoni ob zimskem času polagoma kemično razkroji in v rodovitno zemljo spremeni; na ta priprosti način se na njivi (sicer plitva) rodovitna zemlja polagoma izdatno in obilno pomnoži, pridobi se novega in potrebnega mineralnega gnojila ter se — sicer uže opešano — zemljišče zopet popolnoma zboljša. Tako zboljšano zemljišče (njiva, polje) more marljivemu poljedelcu iznova njegov trud in prizadevanje brez posebnih elementarnih nesreč obilo in dobro povračevati.

Mimogredé mi je še omeniti, da, ako se opešana njiva pred zimo bolj globoko orje, kot je bila to do sedaj navada, mora se pred oranjem ob enem tudi dobro pognojiti. Le-sem veljá zopet druga znana prislovica, ki veli: „Kdor svoje njive globoko orje, naj z gnojem ne štedi.“ A prec ob enem naj se nikdar preveč mrtve in nerodovitne prsti na zemeljno površje ne spravi, ker to bi znalo biti za nekoliko časa obilnim pridelkom izdaten zadržek, namreč do tlej, dokler se mrtva prst po kemičnih zakonih v rodovitno ne pretvori. Spodnja nerodovitna zemeljna plast naj se na do sedaj plitvo oranih njivah le polagoma na zemeljno površje privaja, to je, vsako jesen naj se nekoliko globokeje orje, s čemur se v malo letih na njivah rodovitna zemlja izdatno in obilno pomnoži, ter se vrednost taistih (njiv) očividno poveča. Prec ob enem pregloboko orati bi se reklo toliko, kot kmetijstvo (poljedelstvo) razdevati.

Ako se njive pred zimo pravilno preoravajo, prihrani se s tem v prihodnji pomladi oranje za oves, jari ječmen, živinsko krmo itd., s čemur je poljedelcu pomladanski čas veliko trudapolnega dela in dragega časa prihranjenega, ker mu za tako setev dotičnih njiv ni še enkrat treba iz nova orati. Pred zimo dobro in dosta globoko preorane njive se v prihodnji pomladi tudi zgodaj dovolj osušé, vsled česar možno je poljedelcu jaro setev o pravem času izvršiti. Taka zemljišča se pomladi pred setvijo le nekolikokrat z brano dobro prevlečejo in zrahljajo, na katera se potem dotično jaro žitno seme brez skrbi in z najboljšim vspehom poseje in pravilno zabraná.

Gotovo je vsakemu skušenemu kmetovalcu dobro znano, da se zgodnja in začasna pomladanska jara setev navadno dosta bolje obnese, nego se pozna in nepravočasna. Koliko dobička zopet tukaj!

Mlade poljske rastlinice povžijejo vlago, katera se ob zimskem času v pred zimo preorani zemlji nabere popolnem, ter se do časa, ko navadno suša nastopa, prav dobro vrastejo in tako vtrdé, da jim tudi precejšnja suša več občutno ne škoduje. Pred zimo dobro in globoko preorano zemljišče ob zimskem času tudi več vlage v-se sprejme in posrka, katera (vlaga) globokeje sega, nego je to na nepreoranih strniščih; taka (pred zimo preorana) zemlja se pomladi ob suhih vetrovih in solčnih dnevih le tako globoko kmalu osuši, kot so pri branjanji zobovi brane segali, a spodaj obdrži si pa še vedno dovolj potrebne in koristne vlage, kar je posebne važnosti za bolj suha zemljišča, na katera sicer suša uže zgodaj rada škodljivo vpljiva.

Nasprotno se pa ona zemljišča, katera bila so za jaro setev še le pomladi preorana in prirejena, ob suhem in veterinem vremenu pomladanski čas prav kmalu skoz celo brazdo in prerahljano prst totalno posušé, kar je gotovo na vspešno rast in obilni pridelek dotične jarine navadno najslabejšega vpljiva. Zavoljo tega, da pomladi

prehitro suša ne škoduje, je v krajih, kjer ta rada in navadno nastaja, za vsakovrstne zemlje oranje pred zimo za jaro setev vsega priporočila vredno, kar je bogatemu pridelku — v takih krajih — poglavitni in zeló važni pogoj.

Dalje je oranje njiv pred zimo za jaro pomladansko setev tudi zavoljo tega velike važnosti in posebnega pomena, ker se s tem škodljivemu plevelu in njegovemu pomnoževanju prav izdatno v okom pride. Na takem, pred zimo dobro preoranem zemljišči zgodaj pomladi izvršene jare setve se brzo vrastó in vkrepijo ter same ob sebi tako rekoč škodljivi plevel zadušé med tem, ko pomladansko preoravanje zemljišč za jarino raznim goltam in plevelu izredno dobro ugaja in ga samo ob sebi izdatno pomnožuje.

Ako še enkrat vse navedene prednosti v umnem poljedelstvu predzimskega oranja v pošteviljemo in jih na vse strani temeljito prevdarimo ter pravo korist njihovo vredno ceniti vemo, nam ne bode ravno težavno do sklepa priti, da se v svojo lastno korist preoravanja njiv za jaro pomladansko setev pred zimo, kjer to okoliščine in krajne razmere dopuščajo, splošno in krepko oklenemo. Nepreorana strnišča ob pomladanskem času naj bodo nam pa vprihodnje svarilni izgled nevednosti ali pa grde vnemarnosti in slabega gospodarstva naših domačih poljedelcev.

Čas, ob katerem bi se o zimskem času v celi mili domovini nikjer več nobenega nepreoranega strnišča ne nahajalo, imenovati bi se moral blaženi čas pravega kmetijskega napredka, ker potem in na ta način bi domače poljedelstvo v vseh svojih strokah še le do prave popolnosti dospelo.

Da bi se pa domači poljedelci o resničnosti mojega današnjega dopisa sami z lastnimi očmi prepričali, naj poskusi vsak (komur to še znano ni) uže letos pred zimo vsaj po eno njivo za prihodnjo pomladansko (jaro) setev dobro in pravilno preorati, kar gotovo nobenega prevelikega truda stalo ne bode. Ko bode enkrat vsak sam iz lastne skušnje očitni vspeh in veliko korist takega početja previdel, prišel bode gotovo do sklepa: „Kar lahko uže letos v jeseni storim, ne smem v prihodnje nikakor več na pomladanski čas odlašati.“ Bog daj srečo, a pravemu napredku v povedanem obziru nakloni pa brez odločka vse poljedelce cele mile domovine!

M. Rant.

Okrajne ceste na Kranjskem,

kako naj bi se vzdržavale vprihodnje.

(Dalje.)

Omenili smo uže v zadnjih „Novicah“ nepopolnosti izkaza o dohodkih in stroških okrajno-cestnih zakladov l. 1882. Kar zadeva % uaklad za potrebščine okrajnih cest, dostavljamo le to, kar se nam je privatnim potom naznanilo, da ima namreč okraj logaški 14% naklade.

S tem pa, da zdaj vemo % naklad vseh okrajev, za razmero bremen posameznih okrajev še nismo dobili prave podobe, ker % kažejo nam deloma samo denarna bremena za cestne namene. Koliko je cestno breme vsacega okraja v tla ki za vzdržavanje cest, tega nam „izkaz“ ne pokaže. Le iz dveh okrajev, iz vipavskega in iz loškega podale so obravnave zadnjega deželnega zbora oziroma njegovega gospodarskega odseka zeló jasno podobo omenjenih bremen.

Izredno ugodne so namreč razmere vipavskega okraja, ker tam poravnajo se vsi stroški za okrajne ceste z 9% naklado ali vzdržavanje 27 kilometrov tamošnjih okrajnih cest z vodstvom, nadzorstvom, posi-